

Ouder worden heeft (g)een prijs

Is een langere levensduur zaligmakend? Als het aan de Nederlandse consument ligt wel, maar wat zijn de consequenties als koeien ouder worden? Is er een optimum? Hoge vervangingspercentages in de Verenigde Staten en Scandinavië hebben een economisch motief.

TEKST JAAP VAN DER KNAAP

In 3,9 lactaties gemiddeld 38.327 kg melk en een gemiddelde leeftijd bij afvoer van 6 jaar en 2 maanden. Nog nooit lagen de levensduur en de levensproductie van de Nederlandse melkkoe zo hoog als afgelopen boekjaar, zo bleek vorige maand uit de mpr-jaarstatistieken. 'Nederland behoort qua levensduur en levensproductie tot de wereldtop', zo weet Henk Hogeveen, hoogleraar bij de leerstoelgroep Bedrijfseconomie in Wageningen. 'In Nederland wordt veelal gepromoot dat een langere levensduur veehouders geld oplevert. Maar het is ook een onderwerp dat leeft bij de consument', aldus Hogeveen, die wijst op de nieuwste campagne van Wakker Dier waarin wordt gesproken van 'sloopmelk'. 'Die emotie

speelt minder in andere landen. Daar liggen de levensduurcijfers lager, maar dat komt vooral door andere bedrijfseconomische omstandigheden.' Melkveehouder Henk Schoonvelde is voorzitter van de European Dairy Farmers Nederland (EDF). Hij herkent het beeld dat boeren in andere delen van Europa er bewust voor kiezen om koeien eerder af te voeren. 'In Scandinavië en België liggen de vervangingspercentages duidelijk hoger, zo tussen de 30 en 40 procent. Dat zijn juist de landen die het in economische bedrijfsvergelijkingen goed doen', analyseert Schoonvelde. 'Dat zet je aan het denken. Als je op de cijfers inzoomt, dan zie je dat de diergezondheidskosten er lager zijn en de melkproductie

In landen waar weidegang een rol speelt, is de levensduur over het algemeen hoger

per koe hoger is. Het streven naar een alsmaar hogere levensduur heeft een keerzijde, er is een optimum.'

Minder dan drie lactaties in de VS

Eind oktober was er in de VS een congres waarop levensduur van de huidige melkkoe centraal stond. De Amerikaanse onderzoeker Albert de Vries, als professor melkveehouderij verbonden aan de University of Florida, was bij de organisatie betrokken. 'Je ziet een tweedeling in de wereld als het over levensduur gaat', aldus De Vries. 'In landen waar weidegang een rol speelt, is de levensduur hoger. In landen waar de koeien jaarrond binnenlopen, halen ze een hogere dagproductie per koe, maar daar zie je dat koeien sneller worden vervangen. Uiteindelijk maakt het voor de levensproductie niet zo heel veel uit.' Met andere woorden, zo stelt De Vries: een wereldwijde norm voor optimale levensduur bestaat niet. In de Verenigde Staten maken koeien gemiddeld 2,7 lactaties voordat ze worden afgevoerd. Dat is ruim een lactatie minder dan in Nederland. 'De belangrijkste oorzaak is de hoeveelheid jongvee op een bedrijf. Als er een vaars afkalft, moet er een koe wijken', aldus De Vries. 'De gemiddelde vervanging ligt in de VS tussen de 35 en 40 procent. Het gaat hier om de hoeveelheid winst per ligbox. Er is altijd een slechtste koe om te vervangen. Door de slechtste koe af te voeren en een nieuwe vaars toe te voegen gaat de productie en daarmee de winst per ligbox omhoog.'

Ook Niels Achten, adviseur bij het Vlaamse Liba, refereert aan het kengetal melk per ligbox. 'Levensduur moet geen doel op zich zijn. Een oude koe die 20 kilo melk geeft, moet eerst droog en opnieuw door de transitieperiode heen, voordat ze weer minimaal 30 kilo melk geeft. Een verse vaars zit meteen op die productie, waardoor de productie per box meteen hoger wordt. Vaak zien we dat boeren een oude koe een lactatie te laat vervangen.' Een (te) late afvoer herkent Henk Schoonvelde ook. 'Bij

Albert de Vries, onderzoeker: 'In de VS kost veevervanging niet veel vanwege de hoge vleesprijzen'

EDF zagen we dat bedrijven die een aantal jaren een vervangingspercentage van 15 à 20 procent hadden, ineens 30 tot 40 procent van de veestapel vervingen. Naast de normale vervanging merkten ze dat ook een deel van de zevende- en achtstekalfskoeien niet meer verder kon. Als je dan onvoldoende jongvee hebt, heb je een probleem.'

Minder opfokkosten en onderhoudsvoer

In Nederland is Willem van Laarhoven van het adviesbureau Valacon een promotor van het verhogen van de gemiddelde levensduur. 'Zolang een oude koe meer melk produceert en minder kosten maakt dan een vaars, moet je haar niet vervangen', stelt Van Laarhoven. 'Een oudere koe geeft makkelijker meer melk en gebruikt minder voer, omdat ze niet meer hoeft te groeien. Jonge boeren, met vaak veel koeien per arbeidskracht, hebben geen tijd voor de extra zorg en zijn dan geneigd koeien eerder af te voeren. Maar jongveeopfok kost veel geld. Vaker de klauwverzorging of de dierenarts erbij betrekken, zodat er meer aandacht is voor klauw- en uiergezondheid, kan al snel uit en leidt tot een langere levensduur.'

Een vaak gehoord argument om koeien tijdig te vervangen zijn de toenemende kosten voor gezondheid en verzorging van oudere koeien. Voor onderzoekers in Wageningen een motief om de bedrijfseconomische gevolgen eens feitelijk in beeld te brengen. 'We hebben gegevens van CRV aan economische data van Flynth gekoppeld', zo legt Hogeveen uit. Daarbij werd gekeken naar de gezondheidskosten en de melk- en vleesopbrengsten, maar ook naar de opfokkosten. 'We zagen geen economisch verschil tussen bedrijven met een hoge en bedrijven met een lage levensduur. Met andere woorden: het verhogen van de levensduur hoeft geen negatieve gevolgen te hebben.'

Invloed wetgeving op levensduur

De onderzoekers vonden geen verband tussen de hoogte van de levensduur en de gezondheidskosten. 'Zelfs het celgetal lag nauwelijks hoger bij oudere koeien. We zagen wel een paar dagen hogere tussenkalftijd bij een hogere levensduur.' Die hogere tussenkalftijd komt volgens Hogeveen doordat oudere koeien minder vruchtbaar zijn en veehouders die naar een langere levensduur streven, wellicht wat langer doorgaan met insemineren. Een kanttekening bij de Wageningse studie is er wel. 'We hebben gewerkt met gegevens tot 2016, dus nog zonder fosfaatwetgeving. Juist die wetgeving heeft voor een afname van de hoeveelheid jongvee gezorgd, waardoor het vervangingspercentage is gedaald. Die effecten zijn we nu aan het onderzoeken.'

Veel boeren overschatten de rol van de fosfaatwetgeving in relatie tot jongveeopfok, meent Henk Schoonvelde. 'Jongvee jonger dan een jaar telt amper mee in de fosfaatwetgeving. Als je je vaarsen op 22 maanden laat afkalven, kun je je voldoende jongveeopfok permitteren.'

Zwitserse premie voor oudere koeien

Veehouders in Zwitserland kunnen vanaf 2024 een premie ontvangen voor oudere koeien. Met de regeling wil Zwitserland het verhogen van de levensduur van de veestapel stimuleren en de methaan- en stikstofuitstoot verminderen. Het Zwitserse landbouwministerie heeft berekend dat met de

regeling de stikstofuitstoot met 1,3 procent zal verminderen. Veehouders kunnen een premie aanvragen van 10 Zwitserse frank (ongeveer 10 euro) per koe voor elke koe in de stal die vaker dan drie keer heeft gekalfd. Daarnaast is er een (veel) hogere premie voor koeien die mini-

maal zeven keer hebben gekalfd. Voor deze koeien is een premie van 200 Zwitserse frank (ongeveer 200 euro) beschikbaar. De regeling geldt ook voor vleeskoeien. Het aantal afkalvingen ligt voor vleeskoeien wel hoger: 10 frank bij minimaal vier afkalvingen, 200 frank bij minimaal acht afkalvingen.

Vlaanderen kent geen fosfaatwetgeving, maar Niels Achten denkt wel dat het kengetal 'kg melk per kg fosfaat' een rol speelt bij de hoogte van de levensproductie in Nederland. 'Als Vlaanderen door de stikstofproblematiek nu ook wetgeving opgelegd krijgt voor een maximaal aantal dieren, verwacht ik dat de levensduur sneller zal oplopen. Wat we vooral zien is dat de verschillen tussen bedrijven groot zijn. De boer is de bepalende factor.'

Wel verzorgen, niet verplegen

In de VS belemmert of stimuleert wetgeving de levensduur van de koe niet. Het is vooral de economie die bepalend is, zo stelt De Vries. 'Hier praten we over de "tweede carrière" van de koe, haar carrière als vleeskoe. De vleesprijzen zijn de laatste jaren zo hoog dat je een groot deel van de opfokkosten kunt wegstrepen. Vervangen van een oude koe door een jonge vaars kost daardoor niet veel.' De Vries merkt dat verhogen van de levensduur geen issue is onder Amerikaanse consumenten. 'Iedereen, boer en burger, wil uiteraard dat een koe gezond oud kan worden. Daar kan altijd aan gewerkt worden via fokkerij of op de bedrijven zelf. Maar koeien verzorgen moet geen koeien verplegen worden. Dat is niet goed voor het welzijn van de koe, maar ook niet voor de economie.' Dat een hogere levensduur makkelijker te realiseren is op kleinere bedrijven is volgens De Vries onjuist. 'Op grote bedrijven wordt gewerkt met strakke protocollen tijdens

de transitieperiode. Daar wordt qua koegezondheid niets aan het toeval overgelaten.' Evenmin is De Vries ervan overtuigd dat een hogere levensduur en daardoor minder jongvee zorgt voor lagere broeikasgasemissies (zie kader). 'Ook oudere koeien krijgen een kalf. Ook al is dat een kalf voor de vleesindustrie, het zorgt wel voor emissies. Ik denk dat het Amerikaanse systeem met een hoge melkproductie per koe in zo een kort mogelijke tijd juist gunstiger is qua emissies per kilogram melk. Maar daar zouden we nog eens onderzoek naar moeten doen.' De vraag resteert wat de optimale levensduur is. De Vries verwacht komende jaren geen veranderingen in de VS. Henk Schoonvelde kijkt op het eigen bedrijf kritisch naar het vervangingspercentage en blijft bij EDF het onderwerp scherp volgen. Zonder nieuwe wetgeving verwacht Niels Achten dat in Vlaanderen een jaarlijkse vervanging van een derde van de melkveestapel optimaal is. In Nederland komen een gemiddelde van 40.000 kg melk en vier lactaties bij afvoer in zicht. 'We hebben het optimum hier nog niet bereikt, het kan hoger', stelt Hogeveen. Van Laarhoven valt hem bij: 'Staar je er niet op blind dat een vaars beter is dan een oude koe. Fokkerij is belangrijk, maar management nog veel meer. Grotere bedrijven werken veel meer op koppelniveau, die willen geen verrassingen. Juist de Nederlandse familiebedrijven kunnen door individuele aandacht voor de koe een langere levensduur bij afvoer bereiken.' |

In Nederland komen vier lactaties en een levensproductie van 40.000 kg melk bij afvoer in zicht

